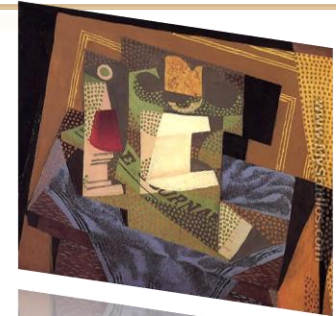

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
2011

**Η εικόνα του μικρού «Άλλου»
σε βιβλία Ελλήνων συγγραφέων
για παιδιά και νέους**

Μπιλιούρη Αργυρή

Η μελέτη αυτή:

1. Βασισμένη στη βιβλιογραφία για το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης
2. Την αναφορά στη διαμόρφωση της ταυτότητας μέσω της ταυτότητας
3. Αναφέρεται στην προσφορά της λογοτεχνίας ιδιαίτερα στον ανήλικο αναγνώστη

Προσεγγίζοντας λογοτεχνικά κείμενα Ελλήνων συγγραφέων, που εκδόθηκαν μετά το 2010, με τη βοήθεια της πολιτισμικής εικονολογίας επιδιώκει να ανιχνεύσει Π.χ. : το βαθμό που συνοδοιπορούν η ελληνική πραγματικότητα και η πραγματικότητα που παρουσιάζουν οι συγγραφείς

Η μετανάστευση

*Οι μετανάστες δεν είναι το πρόβλημα
οι μετανάστες έχουν προβλήματα*

... είναι ένα πανάρχαιο φαινόμενο

... αναζήτησης «ενός τόπου – καταφυγίου»

- ▶ Η μετανάστευση ωφελεί την χώρα αποστολής και υποδοχής
- ▶ Η συνάντηση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων εξελίσσουν τον πολιτισμό.

Η κοινωνία πιστεύει:

• Ο ξένος είναι πολιτισμικός εμπλουτισμός όταν κυριαρχεί η κριτική σκέψη και ανοιχτό μυαλό

• Ο ξένος είναι επικίνδυνος, απειλεί την εθνική ταυτότητα, επιβουλεύεται τα αγαθά της, υποβαθμίζει το πολιτισμικό υπόβαθρο **εξαιτίας**

κακής πληροφόρησης, άρνησης επικοινωνίας και γνωριμίας με τους αλλοδαπούς, αδιαφορία για την ατομικότητα, στενότητα αντίληψης.

Η μετανάστευση

Ο κοινωνικός χάρτης της Ελλάδας μεταβάλλεται.

1950-'60 χώρα μεταναστών, ανά την υφήλιο

1980: Ενδιάμεσος σταθμός & χώρα υποδοχής κοινωνικοοικονομικών μεταναστών από Ιράν, Πολωνία, Τουρκία, Αιθιοπία, Μέση Ανατολή, Αλβανία

Ο μετανάστης – Έλληνας στο εξωτερικό

Μετανάστης – ξένος στην Ελλάδα, προσπαθεί να επιβιώσει με εφόδιο τον «καλό» του χαρακτήρα

Αμφίθυμη η στάση των Ελλήνων:

- Προνομιακές κατηγορίες αλλοδαπών από πλούσιες χώρες.
- Ανεπιθύμητοι οι «λαθρομετανάστες»: να φύγουν αλλά τους εκμεταλλευόμαστε εργασιακά.

Ταυτότητα Ετερότητα

*Το κριτικό πνεύμα, η λογική σκέψη και η μεγαλύτερη
κατανόηση θα υπερνικήσουν με επιτυχία τα στερεότυπα της
κοινωνικής τάξης, της φυλής και του φύλου*

Η κατηγοριοποίηση είναι αναγκαιότητα
για να δράσει το άτομο ως κοινωνικό ον.

Προσωπική ταυτότητα: ποιος είμαι εγώ

Η διαμόρφωση ταυτότητας είναι ενεργητική, δυναμική,
πολυσύνθετη διαδικασία

καθώς διαμορφώνεται από τη συνάντηση με το «άλλο»

.... και ισόβια

«Στον καθρέφτη του «άλλου» - τον έτερο- ανακαλύπτει
το άτομο την ταυτότητά του»

Κοινωνική ταυτότητα: είναι κατηγορία ένταξης του
«άλλου», εξαιτίας κάποιας συγκεκριμένης ιδιότητας
που φέρει

Ταυτότητα Ετερότητα

«Κανένας δε θα αναγνωρίσει την ανθρωπιά του αν δεν αναγνωρίσει την ανθρωπιά των άλλων»

Πολιτισμική ταυτότητα διαμορφώνεται από την καταγωγή, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις παραδόσεις, τους μύθους, την ιστορική μνήμη.

Κάθε ομάδα έχει τη δική της ταυτότητα.

Η **ετερότητα** αποκτά νόημα σε αντιδιαστολή με **την ταυτότητα**
«άλλοι» - «εμείς»

αλλά αναπτύσσεται αντιπαλότητα μεταξύ τους

Το ξένο είναι διαφορετικό, άγνωστο, δεν είναι οικείο,
άρα είναι «κακό», γιατί δεν μοιάζει με το δικό μας

ΟΜΩΣ

- Κάθε άτομο είναι ξεχωριστή, μοναδική οντότητα
- Υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά στις ομάδες

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ

«Δεν ξεχωρίζω τους ανθρώπους...

σε Έλληνες και βαρβάρους...

Τους καταμερίζω με ένα μόνο κριτήριο την αρετή»

... είναι γενικευμένες εικόνες που έχει το άτομο από πριν στο μυαλό του για κάποιον, κληροδοούνται από γενιά σε γενιά, δεν έχουν διαμορφωθεί από την προσωπική εμπειρία αλλά προβάλλονται όταν έρθουμε σε επαφή με το πραγματικό και καθορίζουν τη στάση του ατόμου απέναντι στον άλλον.

Τα στερεότυπα έχουν τη δυνατότητα να μείνουν αμετάβλητα , δημιουργώντας προκαταλήψεις, που οδηγούν σε διακρίσεις

Εάν Το κάθε άτομο δεν αντιμετωπίζει τον άλλο ως άτομο, με μοναδικά χαρακτηριστικά

Εάν ο άλλος δεν είναι το είδωλό μας στον καθρέφτη.

Στερεοτυπική εικόνα

- ✿ Ο ξένος κουβαλά από την αρχαιότητα αρνητικά στοιχεία.
- ✿ Καθετί πέρα από τα όρια της κοινωνίας του «οικείου» και αποδεκτού προκαλεί φόβο, περιφρόνηση και μίσος
- ✿ Η γλώσσα, η ενδυμασία, οι διατροφικές συνήθειες, τα ήθη και τα έθιμα του, η θρησκεία του ξένου είναι στοιχεία διαφορετικά, στοιχεία που προκαλούν απόρριψη.
- ✿ Η κάθε κοινωνία αποκλείει ότι δεν της μοιάζει.

ΟΜΩΣ

- ✿ Η διαφορετικότητα είναι στοιχείο ανθρωπιάς.
- ✿ Κανένας δεν είναι τέλειος, υπάρχει το συμπλήρωμά του
- ✿ Έτσι και οι κοινωνικές ομάδες χρειάζονται το διαφορετικό για να εξελιχθούν και να ολοκληρωθούν.

Λογοτεχνία

Η λογοτεχνία δε θα ήταν τίποτα αν δε μας επέτρεπε να καταλάβουμε καλύτερα τη ζωή

- ...είναι ένας δυναμικός παράγοντας επιρροής της κοινής γνώμης
- ...είναι φορέας δόμησης ταυτότητας μέσα από πολλές ταυτίσεις
- ...βοηθάει στην κατανόηση του εαυτού μας

Η λογοτεχνία στα παιδιά

συμβάλλει στην καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων και επιδρά καταλυτικά στο συναισθηματικό κόσμο του μικρού αναγνώστη

Πολυπολιτισμική λογοτεχνία διαπραγματεύεται την διαφορετικότητα και τη σχέση ταυτότητας - ετερότητας.

Η παρουσίαση των πολιτισμικών εικόνων της κοινωνίας βοηθάει στη εδραίωση της αυτοαντίληψης και τον προσδιορισμό των διαπροσωπικών και κοινωνικών σχέσεων

Το λογοτεχνικό στερεότυπο

«Κοίτα! Μάθε να βλέπεις!»

Μας λέει η λογοτεχνία.

...είναι κατασκευή της ανάγνωσης

...αναγνωρίζεται στον αναγνώστη που είναι μνημένος στο πολιτισμικό μοντέλο

...βοηθά τον συγγραφέα να εκφραστεί συνοπτικά αλλά με σαφήνεια

Στη Λογοτεχνία για παιδιά και νέους, οι στερεοτυπικοί χαρακτήρες επιτρέπουν την αναγνώριση των προβλημάτων και τη διάκριση διαφορών και αντιθέσεων.

Ο μικρός αναγνώστης αναγνωρίζει τα προβλήματα, συμπάσχει με τον ξένο, αποδέχεται την διαφορετικότητά του και δεν του αρνείται τη θέση που του ανήκει στην κοινωνία.

Η λογοτεχνική παραγωγή στην Ελλάδα

*Στη Λογοτεχνία για παιδιά και νέους ανήκουν,
όλα τα αισθητικά δικαιωμένα λογοτεχνικά κείμενα
που είναι σε θέση να φέρουν σε επαφή το παιδί
με το αισθητικό φαινόμενο της τέχνης-
και ειδικότερα της λογοτεχνίας.*

Α' περίοδος: Προβάλλεται ο χριστιανισμός, ο ελληνισμός και ιστορία
Ο ξένος είναι άγριος, απρόσιτος, επικίνδυνος

Β' περίοδος: Στροφή στον ελληνικό πολιτισμό, την παράδοση,
την καθημερινή ζωή.

Τα πρώτα κείμενα για παιδιά. Ο ξένος απρόσιτος, επικίνδυνος,
«εχθρός», «βάρβαρος», άτιμος.

Γ' περίοδος: Ηθικοπλαστική διαμόρφωση των παιδιών
Ο μετανάστης είναι Έλληνας: συμπαθής και ταλαίπωρος

Η λογοτεχνική παραγωγή στην Ελλάδα

Λογοτεχνικά κείμενα που γράφονται για παιδιά

- Μετά το 1974 διευρύνεται η θεματολογία και διαπνέονται όχι μόνο από αισθητικές αλλά και κοινωνικο-πολιτισμικές αξίες
- Μετά το 1990 έχουμε κείμενα με πολυπολιτισμικό περιεχόμενο

Ο μετανάστης: αλλοδαπός που έρχεται στην Ελλάδα

Οι συγγραφείς τείνουν να αποφεύγουν την αναπαραγωγή των στερεότυπων αν και η κοινωνία είναι επιφυλακτική απέναντι στον ξένο και ο ξένος κοπιάζει να γίνει αποδεκτός.

Πολιτισμική εικονολογία (imagologie)

Μια θεωρητική προσέγγιση που δεν περιορίζεται στην αισθητική προσέγγιση των κειμένων αλλά προσπαθεί να απαντήσει σε ιδεολογικά και κοινωνικά ερωτήματα

Εξετάζει την εικόνα του ξένου και του πολιτισμού του, δηλαδή αναπαριστά την πολιτισμική πραγματικότητα, όπως αυτή εκφράζεται ανάμεσα σε δύο τάξεις, σε δύο ομάδες.

Ο συγγραφέας:

- Αναπαριστά την επικρατούσα κοινωνική κατάσταση;
- Εκφράζει ένα προσωπικό όραμα για την κοινωνία;

Η εφαρμογή της ολοκληρώνεται με τη βοήθεια:

των λογοτεχνικών θεωριών, της ιστορίας των ιδεών
της κοινωνιολογίας της λογοτεχνίας, της γλωσσολογίας

Πολιτισμική εικονολογία

Μεθοδολογία : Ένα εργαλείο διερεύνησης του Άλλου

ΣΚΟΠΟΣ (Διερεύνηση):

Ο τρόπος διαπλοκής των στερεοτυπικών εικόνων στη μυθοπλασία

Ο τρόπος παρουσίασης της ετερότητας

ΕΞΕΤΑΖΕΙ

Τη χρήση του λεξιλογίου

Τις σχέσεις των ηρώων.

Πώς δομείται η ιστορία, η πλοκή, ποιες αφηγηματικές τεχνικές χρησιμοποιούνται

ΣΥΓΚΡΙΣΗ

Επικρατούσας κατάστασης και μυθοπλασίας

Ενίσχυση ή αποδόμηση των στερεότυπων

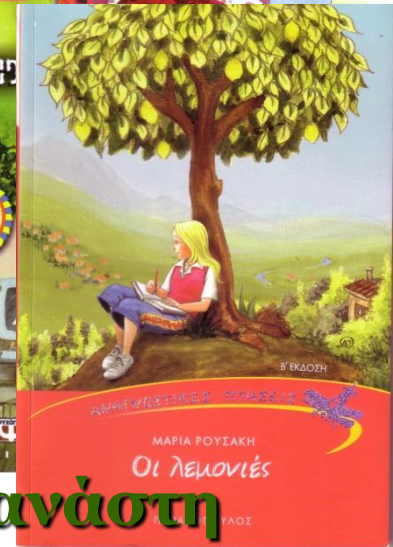
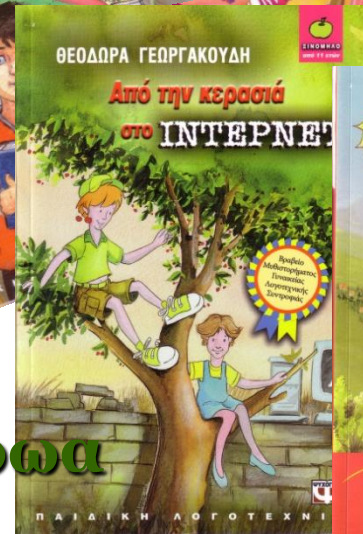
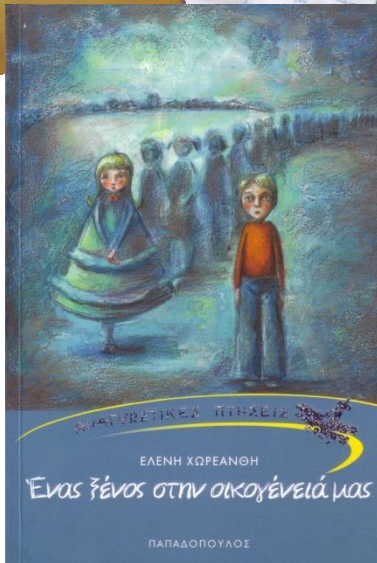
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ

Διευρύνει τον «ορίζοντα των προσδοκιών του αναγνώστη»;

Είναι ανατρεπτικό ή προβλέψιμο;

Τα λογοτεχνικά βιβλία

Με ήρωα πρόσφυγα

Με ήρωα οικονομικό μετανάστη

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

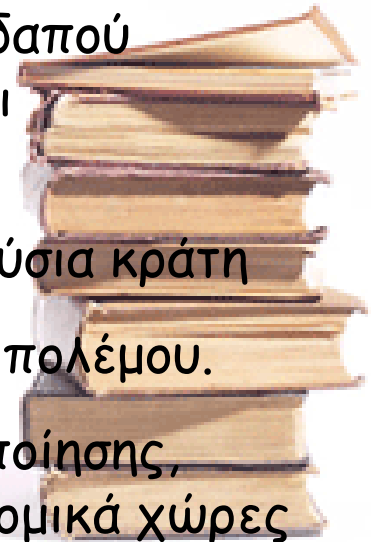
Η ετερότητα αλλάζει πρόσωπα με την εναλλαγή των πολιτικοοικονομικών καταστάσεων

- Η καταγωγή του αλλοδαπού ήρωα στο κείμενο συμβαδίζει με την εθνικότητα του μετανάστη ή του πρόσφυγα που έρχεται στη χώρα μας
- Αν και διαφοροποιείται η καταγωγή του αλλοδαπού η καχυποψία και η επιφυλακτικότητα παραμένει απέναντι στον ξένο.

Ίδια: Θετική στάση σε αλλοδαπούς από πλούσια κράτη

Απλόχερη αγάπη στα παιδιά - θύματα πολέμου.

Εμφάνιση επιθετικότητας, περιθωριοποίησης, εγκλεισμού σε αλλοδαπούς από ασθενείς οικονομικά χώρες

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

● Οι διακρίσεις είναι έκφραση όχι μόνο ατομική αλλά και πολιτική. Οι εκπρόσωποι των θεσμικών οργάνων δεν λειτουργούν αμερόληπτα, όπως ορίζει το νομικό πλαίσιο.

• Η ξενοφοβική στάση εκδηλώνεται ποικιλότροπα

Από τους εκπροσώπους της εξουσίας: στενότητα αντίληψης, αυταρχισμό, αναληψία, έλλειψη κρίσης

Από τους ενήλικες: απαγορεύσεις, περιθωριοποίηση, απαξίωση

Από τους συνομηλίκους: κατηγορίες, απομόνωση, απαγόρευση προνομίων, χειροδικία, εκφοβισμός, απαξίωση

● Οι συγγραφείς μέσα από τις δύο αντίπαλες ομάδες του «Εμείς», επιδιώκουν να αναδείξουν τη σωστή, μη στερεοτυπική συμπεριφορά

Εμείς: Η αντίθετη ομάδα προς το ξένο: επιθετικότητα

Η ομάδα που υποστηρίζει τον ξένο: φιλία

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο χώρος ανάπτυξης της μυθοπλασίας

● Ο χώρος του σχολείου

Πραγματοποιούνται οι ζυμώσεις κοινωνικοποίησης

Ο θεσμός προωθεί την διατήρηση της ατομικότητας,
αποδέχεται το «διαφορετικό», δεν εμφορείται από
προκαταλήψεις

Οι αναγνώστες είναι παιδιά της ίδιας ηλικίας

● Ο χώρος του ξένου

Το σπίτι του ή ο εαυτός του

Σπίτια στα οποία συχνάζει

● Ο χώρος ενός Έλληνα, που συναναστρέφεται ο αλλοδαπός

Σπίτια στα οποία συχνάζει

Εργασιακός χώρος της οικογένειάς του

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι συγγραφείς επιδιώκουν την ανατροπή του λογοτεχνικού στερεότυπου

- Η εξωτερική εμφάνιση άλλοτε χρησιμοποιείται ως όπλο για τη διαμόρφωση στάσης (χαρισματική) και άλλοτε αποσιωπείται τελείως
- Τα ονόματα των πρωταγωνιστών σε πολλά κείμενα είναι θετικά φορτισμένα για τους Έλληνες (Μαρία, Πρόμις,)
- Ο αλλοδαπός- ήρωας είναι σε αρκετά κείμενα, προικισμένος με ένα χάρισμα, που τον κάνει ξεχωριστό, ενισχύει την αυτοεικόνα του και ταυτόχρονα δημιουργεί θετική εικόνα στους άλλους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κοινά στοιχεία

- ❖ Ο εορτασμός των γενεθλίων γεγονός που διευκολύνει την επαφή και ωθεί την ουσιαστικότερη γνωριμία.
- ❖ Ένα ζώο, π.χ σκυλί, φέρνει κοντά αλλοδαπούς και γηγενείς.
- ❖ Το παιχνίδι, ανάγκη όλων των παιδιών, γίνεται το σημείο επαφής και γίνεται ευκαιρία για συναναστροφή.

Η μικρογραφία της κοινωνίας: το σχολείο

- ❖ Το σχολείο, ως θεσμός, παρουσιάζεται ανοιχτό, με ανθρωπιστικές αρχές, ευαίσθητο, αμερόληπτο.
- ❖ Οι εκπαιδευτικοί συμπαραστέκονται στον ξένο, τον ενισχύουν, τον κρίνουν ως ξεχωριστή οντότητα.
- ❖ Αναγνωρίζουν τα λάθη τους και αναθεωρούν τη στάση τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η γλώσσα των κειμένων

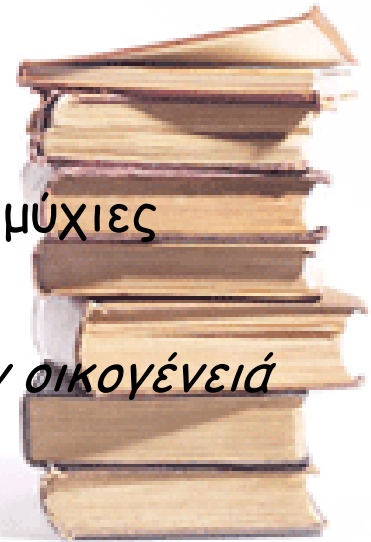
ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

- Η λέξη - κλειδί δείχνει ότι ο ξένος δεν είναι σαν εμάς.
- Δεν χρησιμοποιούνται ακραίες στερεοτυπικές λέξεις. Χρησιμοποιούνται οι λιγότερο αρνητικά φορτισμένες
- Καμία αναφορά σε λέξη που παραπέμπει σε στερεότυπο (*Οι λεμονιές*).

Οι περισσότεροι συγγραφείς χρησιμοποιούν τα προσεγμένα ελληνικά για να αποδώσουν και τις μύχιες σκέψεις του ξένου- ήρωα

--- Εξάιρεση: *Ο αόρατος Πολ, Ένας ξένος στην οικογένειά μας*

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι συγγραφείς χρησιμοποιούν:

- Ρεαλιστική αφήγηση και απόδοση της καθημερινότητας
 - Συνυφαίνουν κι άλλα προβλήματα
 - Δίνουν αισιόδοξο τέλος με προοπτική αποδοχής του ξένου

★ Είναι προσεχτικοί στην παρουσίαση της πραγματικότητας

- Τριτοπρόσωπη αφήγηση: συγγραφέας αφηγητής εξηγεί όλα τα συναισθήματα

Ημερολογιακή γραφή: φιλτραρισμένη εικόνα κυρίως από τα συναισθήματα ενός Έλληνα ήρωα

Πρωτοπρόσωπη αφήγηση: ταύτιση με τον ήρωα

- ★ Η απόδοση της οπτικής του αλλοδαπού- ήρωα αποδεικνύεται δύσκολη υπόθεση

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι συγγραφείς προτείνουν στους αλλοδαπούς:

Η στάση του αλλοδαπού

- ...πρέπει να επιδιώκει την επαφή, να κάνει γνωριμίες,
- ... να ανοίγεται ώστε να τον γνωρίσουν οι άλλοι και να παραμεριστούν οι προκαταλήψεις
- ...να είναι θαρρετός και να διεκδικεί τη θέση που του ανήκει
- ... να μην ντρέπεται για την καταγωγή του

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Τα λογοτεχνικά κείμενα προσεγγίζουν την ετερότητα;

- Οι ντόπιοι είναι ευαισθητοποιημένοι στα θύματα πολέμου
- Θετική η στάση προς τον «αλλοδαπό»
 - Ενεργητική συμμετοχή των «αδιάφορων»
 - Λύσεις στο πρόβλημα: «Τι κάνουμε με τους αλλοδαπούς»
 - Οι ξένοι αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Τα λογοτεχνικά κείμενα αναπαράγουν την καθημερινότητα ή προτείνουν μια αισιόδοξη λύση;

Ο πρόσφυγας είναι απόλυτα αποδεκτός

Ο μετανάστης γίνεται αποδεκτός με τα χαρίσματα που διαθέτει, φωτισμένος από την διαφορετικότητά του.

Προβάλλουν και ενισχύουν τη στάση των Ελλήνων –ηρώων, που συμπαραστέκονται στους ξένους

Η αποδοχή του ξένου ανεπιφύλακτα δεν ανήκει στην κουλτούρα μας αλλά μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα προτείνεται

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Τα λογοτεχνικά κείμενα αποσταθεροποιούν τις στερεοτυπικές αναπαραστάσεις;

- Κάποια κείμενα απλά αποσαφηνίζουν έννοιες- Πληροφοριακό χαρακτήρα
- Μέσα από την αντιπαράθεση και το διάλογο των δύο ομάδων του «Εμείς», αναδεικνύεται η αξία του Άλλου και προτείνεται η αποδοχή του ξένου ως η ωφελιμότερη συμπεριφορά.
- Οι συγγραφείς κατακρίνουν την εκδήλωση διακρίσεων, στοχοποιώντας τους αντιδραστικούς.
- Η ανάδειξη των χαρακτηριστικών του ξένου - με τις ιδιαιτερότητες που εμφανίζονται σε όλους τους ανθρώπους - οδηγούν στην αποδοχή.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Πολυφωνική ή μονοφωνική αφήγηση;

Μονοφωνική αφήγηση

- Γιατί το αναγνωστικό κοινό λόγω ηλικίας, δεν μπορεί να παρακολουθήσει την πολυεπίπεδη ανάγνωση και την πολύπλοκη δομή ενός ρεαλιστικού μυθιστορήματος

Η αφήγηση ξετυλίγεται από την οπτική του Έλληνα ήρωα

--- Εξαίρεση: *Οι λεμονιές- Ο αόρατος Πολ*

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο αναγνώστης...

Πληροφορείται για το φαινόμενο προσφυγιά και μετανάστευση

Ευαισθητοποιείται γνωρίζοντας τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο ξένος κατά την εγκατάστασή του στη νέα χώρα

Επίσης αναγνωρίζει στον ξένο προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει και ο ίδιος (σεξουαλική παρενόχληση), προβληματίζεται και αναζητά τη δική του τοποθέτηση.

Η ρεαλιστική απόδοση της καθημερινότητας (η εμπλοκή των γονιών σε μια εκδήλωση του σχολείου), επιτρέπει την ευκολότερη αποδοχή του μηνύματος του κειμένου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο αναγνώστης

Η εξωτερίκευση των σκέψεων, των συναισθημάτων, των προσδοκιών του Άλλου (Ο αόρατος Πολ), θυμίζει ότι και ο αλλοδαπός είναι άνθρωπος σαν τον αναγνώστη και χρειάζεται μια ευκαιρία για να δείξει το χαρακτήρα του.

Ο γηγενής πρέπει να λαμβάνει πληροφορίες και να τις επεξεργάζεται με ανοιχτό μυαλό και κριτική σκέψη

Η συνέχεια της μυθοπλασίας σε μελλοντικό χρόνο (η υποτροφία στον Ιβάν), δίνει διάρκεια στο μήνυμα που έχει λάβει ο αναγνώστης.

Αν ο αναγνώστης είναι αλλοδαπός παίρνει το μήνυμα ότι πρέπει να ανοιχτεί στους συνομήλικους, να επικοινωνήσει, να δείξει τον εαυτό του, τα ενδιαφέροντά του.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αμπατζοπούλου Φ., *Ο άλλος εν διωγμώ, η εικόνα του Εβραίου στη Λογοτεχνία. Ζητήματα ιστορίας και μυθοπλασίας*

Αναγνωστοπούλου Δ., «Λογοτεχνία και ετερότητα: Η έννοια και η εικόνα του ξένου και του διαφορετικού σε λογοτεχνικές αφηγήσεις για παιδιά»

Νικολάου Γ., Διαπολιτισμική διδακτική

Κανακίδου, Ε. – Παπαγιάννη Β., Διαπολιτισμική Αγωγή

Οικονόμου- Αγοραστού Ι., Εισαγωγή στη Συγκριτική Στερεοτυπολογία

Παντίδης Σ., Λαλαγιάννη Β., Παπαρούση Μ., «Η Λογοτεχνία ως χώρος πρόσβασης στην πολυ-πολιτισμική Ευρώπη. Μια πρόταση διδασκαλίας»

Πανταζής Β., «Το «δικό μου» και «το ξένο»: Δυνατότητες διαπολιτισμικής κατανόησης και διερεύνησης της ταυτότητας στο μάθημα της Ιστορίας»

Παπαδάτος Γ., «Η θεματολογία του σύγχρονου μυθιστορήματος για παιδιά και εφήβους»

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ανάγνωση ενός λογοτεχνικού βιβλίου
με πολυπολιτισμικό περιεχόμενο
σίγουρα
προσθέτει ένα λιθαράκι στη διαμόρφωση στάσης
και
αλλαγής συμπεριφοράς στον ανήλικο
αναγνώστη.

Εας ευχαριστώ

